

WILLIAM BLAKE – HAYAL GÜCÜ VE SONSUZ BEDEN

WILLIAM BLAKE - IMAGINATION AND ENDLESS BODY

Sedat BALKIR *

* Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi,
TÜRKİYE, e-mail: sbalkir63@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0960-3361>

Geliş Tarihi: 2 Ocak 2020; Kabul Tarihi: 26 Ocak 2020
Received: 2 January 2020; Accepted: 26 January 2020

ÖZET

Hayal gücünün öngörülü doğasıyla aydınlatıp oluşturduğu resimler ve yazdığı şiirlerle, yaşadığı çağın çok ilerisi demek olan günümüz sanatı üzerinde bile halen büyük etkiye sahip William Blake (1757 – 1827), Uzay Zaman içinde kesiştiğimiz bu boyutta, kendisinden ve yapıtlarından söz edilmeyi en çok hak eden sanatçılardan biridir. 18 yy'ın ikinci yarısı ile 19 yy'ın birinci çeyreği arasında yaşamış olan sanatçı, dönemin sosyo-kültürel ve politik buhranları sebebiyle oluşan devinimi eklektik bir fenomen olarak ele almış, şiirleri ve gravürlerinin etrafına ustaca yerleştirdiği güçlü illüstrasyonları ile eşsiz ve sıradışı bir dünyanın kapılarını açmıştır. Görünmeyen gerçekliği görünür kılmaya çalışan sanatçı, herhangi güçlü bir kişi ya da zümrenin himayesinde olup manipüle ediliyor olmaktan ısrarla kaçınmış, büyük bir özveri ve ruhani bir tevazuyla çalışmalarına devam etmiştir. Eserlerinin oluşturduğu etkiyi anlamak ve buradan hareketle Blake'in geliştirdiği retorik ve aydınlatıcı hareket düzlemini kavramak için yaşadığı zamanı incelemek yol gösterici olacaktır.

Anahtar Kelimeler: William Blake, sanat, şiir, hayal gücü, gerçeklik

ABSTRACT

William Blake (1757-1827), who still has a great influence on contemporary art with his paintings and poems enlightened with a foresighted nature of imagination, is one of the artists who deserves to be mentioned in our intersection of time and space. The artist, who lived between the second half of the 18th century and the first quarter of the 19th century, handled the movement of the period of socio-cultural and political crises as an eclectic phenomenon, and has opened the doors of a unique and extraordinary World with his powerful illustrations placed around his poems and engravings. Blake, who tried to visualize the invisible reality visible, had persistently avoided being manipulated by any strong person or group and continued to work with great devotion and spiritual humility. It will be helpful to understand the impact of his work and to examine the time Blake experienced in order to comprehend the rhetorical and illuminating plane of motion developed by him.

Keywords: William Blake, art, poem, imagination, reality.

1. GİRİŞ

William Blake, edebiyat dünyası için göz ardı edilemeyecek bir şair olması yanında önemli bir ressam ve gravür baskı ustasıdır. Kimilerine göre bir ressam, kimilerine göre ise bir şair olarak bilinen İngiliz Romantizmi'nin bu gizemli kişiliği; her iki dalda önemli eserler vermesi yanında, gravür baskı tekniği açısından devrimsel nitelikte bir yeniliğe de imza atmıştır. 1750 sonrası İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi, fabrikalaşmaya ve bunun sonucu olarak insanların kırsal kesimleri terk edip şehirlere akmasına sebep olmuştur. Bu yeni durumu ilk anda büyük bir ekonomik sıçrama olarak değerlendiresek bile; barınma koşullarının elverişsizliği yanında çok uzun ve yıpratıcı mesai saatleri içinde çalışmak zorunda kalan makineleşmiş bireyleri düşündüğümüzde tam bir buhran dönemi içinde olduğumuzu anlarız. Blake; bu çalkantılı dönemin tam ortasında yer alırken, yapıtlarını da bu etkilere bağlı olarak oluşturmuş bir sanatçıdır. Eserlerinden de kolayca anlaşılacağı üzere, sahip olduğu bu romantik ve dışavurumcu tavrı, tamamiyle döneminin sosyo-politik özellikleri sebebiyledir.

2. YAŞAMI VE SANATI

Çocukluğu ve ailesi hakkında pek fazla bilgi sahibi olmadığımız sanatçı, 28 Kasım 1757 Londra'da James ve Catherine Blake'in üçüncü çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Kendinden küçük iki ve kendinden büyük iki kardeşi olduğu da kayıtlarda geçer. Osbert Burdett, William Blake'in öfke sorunu olan ve aşırılık ve tuhaf halleri olan oğlunu okula göndermeyip sadece okuma yazmayı öğrenebildiği evde eğitmeyi tercih ettiklerini yazar. Burdette, Blake'in erken gelişmiş şiir yeteneğini erken yaşlarda okuyup yazabilmesine bağlar (Burdett, 2009). Babası için William'ın kardeşinin penye dükkanında çalışabileceği kadar okuma yazma bilmesi yeterliydi. Ancak geniş hayal gücü ve sanat aşkı William'ın dükkân faturaları ve tezgâh üzerlerinde çizim ve karamalarıyla vücut buldu. Art "Annesinin gizli teşviğiyle beraber Blake, 10 yaşında sanatçı ve 12 yaşında da bir şair olmuştu" (Burdett, 2009, s. vii). Ailesi 10 yaşındaki Blake'in sıradışı çizim yeteneğini farkedip kendisi de desen ustası ve zanaatkar olan Mr. Henry Pars tarafından idare edilen bir desen okuluna gönderdi. 14 yaşına kadar orada eğitim gören Blake, okul dışında da yoğun olarak çizimler yaparak, baskıları biriktirerek ve resimlere bakarak geçirirdi. Blake doğadan çizimler yapmış ve gözlemediği nesnelere biçimlerini değiştirerek şiirlerine yansıtmıştır.

14 yaşında babası Blake'i noktalama tekniğini başlatan ve kralın gravürçüsü olan William Ryland'ın yanına çırak olarak vermişti. Ne var ki çok geçmeden babasına "Baba, bu adamın yüzünü hiç sevmiyorum, sanki ilerde asılacak bir adammış gibi duruyor" (Burdett, 2009, s. 31) demiştir. Gerçekten de daha sonra Ryland, bir takım suçlara karıştığı gerekçesiyle asılarak idam edilmiştir. Daha sonra bir başka gravür ustası James Basire'nin yanına çırak olarak verilmiştir. Sanattan ziyade bir zanaat dalı olarak görülen gravür, o zamanın ihtiyacı olarak seri üretim açısından önem teşkil ediyordu. Blake zamanla ellerindeki yaratıcı dönüşümü fark etti ve artık bir çıraktan fazlası olduğunun farkına vardığında ustası Basire onu Ortaçağ yapılarını ve kiliselerini resmetmesi için Westminster Manastırı'na gönderdi. Orada geçirdiği zaman içerisinde, ileride yapıtlarını derin bir manevi coşku ile aydınlayacağı resimlerinin doğaüstü tasvirlerinin kaynağını yani Gotik sanatı bulacaktı. Gotik sanat Blake'in yaratıcılığı üzerinde öyle güçlü bir etkiye sahipti ki artık hayal gücünün temeli ve olmazsa olmaz bir parçasıydı. Zamanın çoğunu Kral Confessor Lahiti çevresindeki şapellerde, ormanların ve Gotik mimarinin sessiz fısıltılarını dinleyerek geçiriyordu. Aslında yirmi yaşına geldiğinde çıraklığı sona ermişti bile. Sonrasında Michelangelo ve Raffaello'nun çalışmalarını araştırdı ki o zamanlarda bu, pek takdir görmeyen bir seçimdi çünkü dönemin sanat algısına göre bunlar demode bir estetiği temsil ediyorlardı. İşletmeci Moser "Bunlar eski moda, sert ve bitmemiş sanat eserleri; neden Charles Le Brun veya Peter Paul Rubens'e bakmıyorsun?" demiş ve

ekleyerek “Bitmiş olarak değerlendirdiğin bu işler daha başlamamış bile; nasıl bitmiş olabilir ki..?” dediğinde Blake, “Discourses of Sir Joshua Reynolds” tan bir alıntı yapar ve “Başlangıcını bilmeyen kişi sanatın sonunu nasıl bilebilir?” (Landgridge, 1904, s. 7) diye cevap verir. Le Brun ve Rubens’in resimlerindeki beden güzelliği ve kusursuzluk kaygısı ile özenle dekore edilmiş drape kıvrımlarına, kadife ve ipekten giysilerin detaylarındaki özene ve bunun için harcanan güç ve zamana bakılınca, bunlar hantallık ve zaman kaybından başka bir şey değildi Blake için. Oysa Blake, fiziksel güzelliğin ancak manevi ve sonsuz bir mesaj taşıyorsa resmedilebileceğine ve rengin görkeminin ancak bu suretle ruhu kucaklayabileceğine inanıyordu. Akademide canlı modelden resim yapma fırsatı bulmuştu ama gerçekte modelden resim yapmaya sıcak bakan biri de değildi. Ona göre An’ı yakalayıp o anın ruhundan yaratmak ve oluşturmak daha dürüst bir yaklaşımdı. Buna karşın figürün hareketini tasarlayıp statik bir poza dönüştürmek ve o anda dondurmak, gerçekliğin doğasını yıkmaktı. Blake için sanat; kendi seçimi olan ve kendi kendine öğrendiği bir olguydu. Ustalardan yaptığı desen çalışmaları dolayısıyla hem klasik dönem ve hem de yaşadığı dönemi tecrübe etmiş olsa da Blake aslında kendi kendisinin hocasıydı. 1779-1782 yılları arasında başka sanatçılara ait çalışmaların gravür baskılarını yaparak hayatını sürdürmüştü. Bu sanatçılardan biri, daha sonra yakın arkadaşı olacağı Thomas Stothard, diğeri ise neoklasik heykeltıraş John Flaxmann’dı ve çok uzun sürmeyen bu iş arkadaşlığının ardından Blake bu duygusuz ve seri makinalaşma sürecine yabancılaştığını farkettiler. Stothard’ın kendisinden fikirlerini ve tasarımlarını çaldığı düşüncesi bu yabancılaşmada önemli bir etkendi; keza bu noktada Fuseli’nin “kahretsin ki Blake kendisinden çalınacak kadar iyi.” (Langridge, 1904, s. 11) demesi bunu kanıtlayacak niteliktedir. Yaratıcı zeka, iç disiplin ve uzun çalışmaların sonucu gibi görünse de o duyguya doğan insan için yaratmanın özü kendi doğasında gizlidir. Görülemeyen, elle tutulamayan duygular dünyasında, Blake’in yarattığı şairane dünya öylesine tuhaf, öylesine şaşkıncı ve anlaşılmazdı ki, bu sembollerle donatılmış fanteziyi ilk bakışta kavramak için ressam ya da şair olmak yeterli gelmiyordu. İzleyeni daha önce kimsenin gitmediği ruhani bir bahçeye çağırarak bir fısıltı, bir büyü ile aydınlatmıştı resimlerini.

‘The Death of Earl Godwin’ (Res. 1) adlı resmini 1779’de Akademide sergiledi. Katılımcılar arasında Sir Joshua Reynolds, Mary Moser, Gainsborough, Angelica Kauffman, Richard Cosway ve Fuseli yer alıyordu. Öte yandan Blake, o sergide Fuseli (Langridge, 1904, s. 9) dışında kimseye sempati de duymuyordu. Şüphesiz ki; Fuseli ‘nin eserlerindeki karanlık ve ürkütücü görünüşlerin gizemli atmosferi, cadılar ve demonların iç içe geçmiş görünmez dünyalarının etkisi büyüktü bu yakınlıkta.

Resim 1: William Blake, ‘The Death of Earl Godwin’, kağıt üzerine kalem, 127x181mm

Blake 1782 de Catherine Bouchier ile evlendi. Resimli kitaplarında kendisine destek olabilmesi için okuma yazma öğrettiği Catherine ömür boyu Blake'in asistanlığını yaptı ve kendisini onun eserlerine adadı. Bu arada sosyal çevresi oldukça genişleyen Blake, rahip Anthony Mathew ve eşi Harriet ve yakın dostluk kurdu. Anthony'nin parası ve eğitimi vardı, Harriet ise entelektüel ve sanatsal tartışmaların gerçekleştiği partiler düzenlerdi ve partilerinde Blake'in şiirlerini seslendirirdi (Roberts, 2007).

1783'te Blake'in olgun işlerinin entelektüel ve imgesel gücü "Poetical Sketches" (Şiirsel Eskizler) eserinde ifade buldu. Jonathan Roberts'a göre bu eserdeki bölümler kralların zorbalıklarını tartışsa da takip eden çalışmalarını karakterize edecek çağdaş unsurlarla doğrudan bağlantı kurmuyordu (Roberts, 2007, s. 17). 1785'te Kraliyet Akademisi'nde 4 adet suluboya desen çalışmasını sergiler. Resimlerinde Blake kendine özgü ürkütücü bireyselliğini yansıtır ve karşıt hallerin, tezatlıkların ortak dilini yaratarak etik nosyonlarla kendini kısıtlamış bir dünyada enerjinin sonsuz bir haz olduğunu anlatır. An Island in the Moon (Ayda bir Ada) isimli düzyazı denemesi onun ilk ve en uzun grotesk patlaması olarak kayıtlara geçecektir (Burdett, 2009, s. 21). Düzyazıdaki pasajlardan biri, Songs of Innocence'da (Masumiyet Şarkıları) kardeşi Robert'in ölümcül hastalığının kendisinde yarattığı kırılmayı yansıtır ve betimleme tarzı Blake'in daha sonra gerçekleştireceği resimli baskıların oluşumuna ışık tutar. Robert'in ölümü Blake için büyük bir kırılma noktasıdır. Kendisine tuhaf gözle bakılmış ve hatta bir deli olarak görülmüş olsa bile, kardeşi aracılığıyla şiirler yazdığını, başka bir dünyanın içinden Robert'in kendisiyle konuştuğunu çekinmeden defalarca söylemiştir. Şüphesiz ki bu kayıp Blake'in "Visions" dediği görme biçiminde ciddi bir dönüşümü tetiklemiştir. "Visionary Artist" Blake, yaşadığı zamanın belirsiz ve devingen koşullarında kabul görmüş olan siyasi ve toplumsal görüşlerin nerdeyse tamamına karşı çıkmıştır. Songs of Experience – Deneyim Şarkıları'dan alınan şiiri, "A Divine Image" (Res. 2) de bireylerin Fransız devrimi ve endüstri devriminin sebep olduğu dumanlı, zehirli karanlığı karşısında nasıl boyun eğdiklerini ve Blake'in de bu olanlara nasıl isyan ettiğini net bir şekilde görürüz. Blake için bütün sistemler köleliğin formları olduğundan, ancak ruhun sonuna kadar özgür olması durumunda insanın gerçeği duyumsayıp özgürleşebileceğini savunmuştur. "The Visions of Christ that thou dost see, is my Visions Greatest Enemy"-Senin gördüğün İsa'yı algılayış şeklin, benim algıladığım şeyin baş düşmanıdır-. Burada, insanın görmeyi arzu ettiği şey'le görünür olanın çatışmasını görürüz. Blake'in İrlanda kökenli muhalif bir aileden geliyor olması, araştırmaya olan tutkusu yanında her türlü otoriteye şüpheyile bakması gibi özellikler sahip olduğu görüş ve felsefenin gelişimine olanak sağlayan güçlü temelleri oluşturmuştu. Kendisini sağlıklı bir şekilde analiz edebilmek ve hakkında kayda değer saptamalar yapabilmek için, çok yönlü bir araştırma gerektiği aşikardır. Bu noktada mana ve estetik avcılığı yapmadan, zamanın iç içe geçmiş iki boyutundan ve bir anlamda geçmişten günümüze Blake'in şiirlerinin doğa üstü manzarasından uzun soluklu bir projeksiyon yapmak gerekir.

Resim 2: William Blake, 'A Divine Image', Songs of Experience, 1794

Blake'in mistik ve idealist bir mesih olduğu rahatlıkla söylenebilir. Fransız devriminin görece başarısızlığına rağmen radikal fikirlerinden hiç vazgeçmemiş; "Mind forg'd monacles" -Kelepçelerden yapılmış akıl- da bütün sınırları, mutlak otoriteyi, kralları hatta kiliseyi bile eleştirmiştir (Keynes, 1958). Sınırları olmayan sonsuz bir tasavvur dünyasıdır, Blake'in "Liberty Boy"unun gezindiği dünya. Karşıtların bileşkesinden doğan ve bakır levhanın sınırlarından taşan bu resimsel dünyanın merkezinde ise, insan bedeni ve figürün sonsuz devinimi vardır. Blake'in tasvirlerinden Michelangelo ve Raffaello'nun insan figürüne olan yaklaşımını, gotik aydınlatmayı ve hatta primitifliğini okuyabiliriz. "Eternal body of the man is the imagination"- İnsanın sonsuz bedeni hayal gücüdür- sözüyle Blake; hayal ederek ölümsüz bir formda varolunabileceğini, hayal kurulmayan bir dünyada ise, maddenin katı suretinden ve fiziki ölümden başka bir gerçeklik olmayacağını vurgular. İzleyenleri perde arkasındaki sahneye davet ederken, kendisi de Uzay Zaman'ın farkında olan bir mesih bir anlatıcı aktör haline dönüşür.

1790'da "Songs of Innocence"-Masumiyet Şarkıları- ve 1794'te "Songs of Experience" -Tecrübe Şarkıları- yayınlanır ve daha sonra "Songs of Innocence and Experience" olarak tek kitaba dönüştürülür. Blake "Masumiyet Şarkıları ve Tecrübe Şarkıları"nda masum ve şairane dünya ile, yozlaşmış ve baskıcı yetişkin dünyasını karşı karşıya getirir. "İnsan ruhunun iki karşıt hali" diyerek adeta bu fikri manifestolaştırır. Masumiyet Şarkıları'ndaki "Kuzu" Tecrübe Şarkıları'ndaki "Kaplan"a dönüşür ve karşılaştırılabilir zıtlıklar olarak Blake iki halin de üstesinden gelinebileceğini vurgular. "Without contraries is no progression"-zıtlıklar olmazsa ilerleme olmaz-ın ardından, 1790 -1793 arası "Marriage of Heaven and Hell" -Cennet ve Cehennemin Evliliği- yayınlanır. Blake, Northrop Frye'in "Syncopation" dediği yani desenin metne en uygun referans noktasından uygun bir uzaklığa yerleştirilmesi anlamına gelen bir teknik kullanır (Frye, 1951, s. 48). Burada zıtlıklar, "İyi ve Kötü" kategorisinde dinsel olarak algılandıkları gibi görünmezler. Meleği şeytandan ayırt edecek boynuz, kuyruk, kanat ya da ışık haresi gibi geleneksel formlar kullanılmamıştır. Kitabın sonunda meleğin şeytana dönüşümünü görürüz (W. J. T. Mitchell, 1978, s. 11). Blake, Cennet ve Cehennemin Evliliği'nde aslında birbirinin karşıtı olan kavramların iç içe geçmiş soyut bir yapıda birbirlerini nasıl var ettiğini çok net bir şekilde aktarır. İçinde taşıdığı İyi'nin yanında herkes biraz Kötü'dür. Aydınlık yerini karanlığa, karanlık da hep aydınlığa bırakacaktır ama denge sağlanması için iyiyle kötünün, akılla içgüdünün, bilinçle arzunun, insanlık-doğa düzlemi

içinde birbirlerini tecrübe etmesi gerekmektedir. Blake; “Improvement makes straight roads but crooked roads without improvement are roads of Genius”-gelişme düz yollardan gider ama gelişmemiş dolambaçlı yollar deha'nın yollarıdır- der. Swedenborg'un Cennet ve Cehennem'indeki etik sorunsalın konservatif ve normatif bir düzlemde ele alınmasına da karşı çıkar çünkü girift yollarda gezen aklın dehası karşısında düz yoldan giden aklın tecrübe etme şansı kalmayacaktır.

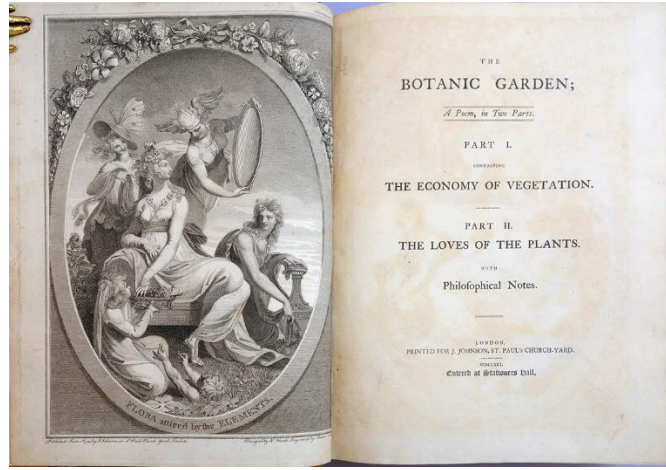
Blake, “Illuminated Press”- illüstre edilmiş baskı- adını verdiği bir kabartma gravür yöntemi geliştirmiştir. Aside dayanaklı malzemelerle doğrudan bakır levha üzerine deseni işledikten sonra yazıları tersten yazıp, sonrasında çeşitli fırça, kalem ve özel uçlarla renklendirme yapmıştır. Blake'i diğer gravürcülerden ayıran en belirgin özellik, geliştirdiği yeni yöntemle ilk defa sayfanın diğer yüzeyine de baskı yapılabilmesine olanak sağlayan buluşudur. Belki, bundan da önemli şey; resimlerinin şiirlerinden hem daha fazla yorumla açık ve hem de daha fazla şeyi aktarabiliyor olduğu anlatım dilidir ki kendisi buna “Illuminated Illustration” demiştir. Bazen “The gates of Heaven” da olduğu gibi sayfa renksiz ve yalın bırakılmıştır. İçinde şiir olmadan tek başına kullanılan resmin canlılığı ve sonsuz yorumla açık olması bir yana; şiirin resimle birlikte okunuşu yani iki kontrast ögenin birleşimi de yeni bir okunuş getirmiştir. William Gilchrist, “William Blake'in Hayatı”- Life of William Blake- kitabında Blake'in baskı tekniğini yazılar, desenler ve kenar süslemelerinin bakır levha üzerine aktarıldıktan sonra tabakanın geriye kalan kısmı kezzap ya da diğer asitlerle aşındırılıp harf ve desenin konturları bir şablon olarak ortaya çıkarılması olarak anlatır. Bu plakalardan öne çıkması gereken herhangi bir tondaki sarı, kahverengi ya da mavi, kopyalardaki zemin renginde negatifini alır (Tipo baskı için kullandığı kırmızı). Sayfa daha sonra, lokal tonlardaki detayların çeşitliliği ile orijinal çizimin kopyasında elle boyanır (Gilchrist, 1880). Blake çifti, bir kitap oluşturabilmek için gereken her şeyi kendi başlarına yapmış, sadece fikir ve tasarım anlamında değil; uygulamacı olarak da baştan sona bütün detaylarıyla bu üretimi üstlenmişlerdir. Yazılar, şiirler, baskıda kullanılan kalıplar, mürekkepler ve hatta basım yapılan kağıtları bile kendilerinin ürettikleri bu süreçte, Blake'in eşi Catherine de çok büyük bir özveri ve hassasiyetle çalışmıştır. Genel olarak hayatı ekonomik zorluklar içinde geçse de onun için en önemli şey olan özgürlüğünden taviz vermemek adına; hiçbir sanat meraklısı koruyucunun yani bir patronun boyunduruğu altına girmemiş, sanatının manipüle edilmesine müsaade etmemiştir. Blake, Flaxmann'ın arkadaşı olan W. Hayley'in kütüphanesi ve yazıları “Balladas” için gravür yapmaya başlasa da bir süre sonra Hayley'in Blake'i yönlendirme çabası olumsuz bir sonuç doğuracak; Blake kimsenin himayesi ve etkisi altında çalışamayacağını düşündüğü için bu anlaşmaya noktayı koyacaktı. Sanat yapabilmek için yeterli imkana sahip olmasa da yaratmaktan ve fikirlerinden asla vazgeçmemiş olan Blake; sanatını daha geniş kitlelere ulaştırabilmek adına, Broad Street'deki aile dükkanında Retrospektif sergi bile açmıştır. 16 suluboya ve temperadan oluşan bu sergideki en dikkat çeken resim kuşkusuz Efsanevi Kral Arthur'un son savaşını betimleyen 4,3 x 3 mt. boyutlarındaki çalışmasıdır. Arkadaşı Henri Crabb Robinson bu resim için, Blake'in en kusursuz ve en muhteşem çalışması demiştir. Ne var ki başyapıt niteliğindeki bu resim, daha sonra ortadan kaybolmuş; ekonomik şartlarının elverişsizliği sebebiyle sanatçı, tekrar böyle büyük boyutlarda resimler yapamamıştır.

Blake, sanatsever kitlenin beğeni kriterlerinin ne olduğunu elbette iyi biliyordu. Ne var ki şablondan çıkmışcasına belli kuralların uygulandığı ve gerçekte, sadece sanat meraklılarını memnun etmeye yönelik bu seyirlik sanat türü kendisini hiç heyecanlandırmıyordu. Sanat eseri içerdiği plastik değerler üzerinden mi, yoksa idealist estetik anlamında mı değerlendirilmelidir; yoksa sanatçı tamamen bunların dışında özel bir mesaj vermeye mi çalışmalıdır? Bu türden sorular genel anlamda Blake'in gündeminde olmamış; o sadece görünmez bir gerçekliği görünür kılmaya çalışmıştır. Baudelaire'in “Cenneti bir çırpıda ele geçirseydik yazmak ve sanat

neye yarardı ki?” sözü durumu özetler niteliktedir ve ona göre sanatçı, ancak büyük bir özveri ve ruhani bir tevazuyla çalışarak mesajlarını iletebilirdi.

“Masumiyet Şarkıları”, Londra’daki işçi sınıfının yaşadığı ağır koşullara ve fakirliğe gönderme yapar bir bakıma. Dayatılmış kurallara karşı sert bir tutum izlemesi ve o günkü toplumsal koşullarda farklı kavramlar arasında bir bağ kuramaması gibi sebepler, Blake’in sanatının sınırlı bir çevrede kalmasına neden olmuştur. Blake, Turner gibi hayattayken ün ve servet sahibi olabilen sanatçılardan biri olamamışsa da yaşadığı dönemin önde gelen birçok sanatçısıyla oldukça iyi ilişkiler içindeydi. 1791’de İngiliz fizikçi Erasmus Darwin’in “Botanic Garden” (Res. 3)- Botanik Bahçesi- için illüstrasyonlar yapmış olan Blake, Fuseli’nin sunumuyla “Blair’s Grave” – Blair’in Mezarı’nı- yayınlamıştır. 1794’te Edward Young’un “Night Thoughts”- Gece Düşünceleri- için 537 suluboya siparişi alıp, 150 tanesinin de gravürünü yapan sanatçı; Thomas Grey’in şiirleri için 116 adet (1797-98) ve İncil tasvirleri için de 135 adet çalışma yapmıştır.

Resim 3: Erasmus Darwin, Botanik Garden, 1789

1803’de “Auguries of Innocence”ı yayınlayan Blake; “To see a World in grain of sand and heaven in a wild flower, hold infinity in the palm of your hand and eternity in an hour”- görmek için dünyayı bir kum tanesinde ve cenneti vahşi bir çiçekte, tut sonsuzluğu avucunun içinde ve sonsuzluğu bir saat içinde - diyerek yaşam felsefesinin konsantre bir projeksiyonunu bize sunar. John Milton’un “Comus”u için 8 suluboya (1801), Shakespeare için 6 illüstrasyon (1806-1809) ve Dante’nin “İlahi Komedi”sı için 102 resim yapmış olan Blake; bunlardan çok azının gravürünü yapabilmıştır. İngiliz suluboya resminin babası, yakın arkadaşı John Varley ile birlikte “Visionary Heads”i tasarladılar (1819-1820?). 1808’de 5. ve son kez olarak Royal Academy’de sergilediği 2 resim “Fresco, Christ in The Sepulchre Guarded by Angels” (Res. 4) ve “Jacob’s Dream” (Res. 5), 1810’da “Canterbury Pilgrims” eserlerinin etkileri günümüze kadar ulaşmaktadır. Northtop Frye, “Blake çoklu etkileşim seviyelerinde kelimenin ve imajın yönettiği benzeri olmayan enerji dolu bir sanat yaratmıştır” der. (Frye, 1974, s. 38). Eşsiz bir imgelem gücü yanında şiirlerine olağanüstü zenginlik katan çok anlamlılık ve izleyeni adeta başka bir gerçekliğin bilinmedik hallerine çekebilen yeteneğine rağmen Blake, yaşadığı dönemde pek anlayamamış hatta yanlış anlaşılmalı bir sanatçı olarak değerlendirilebilir. Dönemin edebiyat eleştirmenlerinden Lee Hunt, Blake’in görüşleri için “uydurma” derken, bir başkası “talihsiz deli” yakıştırmasında bulunmuştur. Düşünsel ve plastik anlamda sanat tarihinin aykırı kişiliklerinden biri olan Blake; zamanın karanlık ve anlaşılmağından çok uzakta, şafağın dingin ve büyüleyici ışıklarının manzarayı kızillara ve mavilere boyadığı yerde, aslında postmodern zamanımızın çıkmazda olan loş patikalarını aydınlatmaktadır.

Resim 4: William Blake, Christ in The Sepulchre Guarded by Angels, Kağıt üzerine suluboya, 42x30.2cm, 1805

Resim 5: William Blake, Jacob's Dream, Kağıt üzerine suluboya, 39.8x30.6cm, 1806

W.J.T. Mitchell, Blake'in resimlerini kelimelere indirgenmiş olguların görsel tercümesi olarak görmektense; görüntüler dünyasındaki bir resim olarak algılamaya konsantre olmamızı önerir (Mitchell, 1978, s. 5). Blake'in yazdığı şiirler ve vücut bulmasını sağladığı resimlerini, modern bir dille ifade etmeye kalktığımızda, soyut bir sinema dili karşımıza çıkar. William Blake, Jim Jarmusch'un "Dead Man" adlı filminde, vahşi batıda hareket halinde olan ve penceresinden tüfeklerle binlerce bufaloya ateş edilen, ürkütücü karakterlerle dolu bir trenin siyah beyaz fragmanında karşımıza çıkar. Masumiyet Şarkıları'ndaki masumane bir genç olarak William Blake'i, sonrasında da arkadaşı olacağı "Nobody" (Hiç kimse) karakterini görürüz ki Nobody karakteri Blake'in "Nobodaddy" şiirinden dirilmiştir adeta. William Blake'in Dead Man filmindeki fiziki ölümünden sonra Tecrübeler Şarkıları'na geçişinde kendisine klavuzluk eden ruhani bir karakter olarak Nobody, ruhun iki karşıt halini temsil eder. William Blake filmde ünlü bir şair-ressam olarak gösterilmemiş; bir bakıma hayalet olarak karşımıza getirilmiştir. 1775 Amerikan bağımsızlık savaşı ve 1789 Fransız devrimi gibi büyük dramatik değişimlerin yaşandığı dönemlere tanıklık etmiş olan Blake'in; 18. yüzyıl Britanyası'ndaki gelişmelere de aynı hassasiyetle yaklaştığını biliyoruz. Endüstrileşmenin başlangıcı olarak gördüğümüz ama gerçekte karanlık bir dönem olarak da görebileceğimiz sanayi devrimi sürecinde, fabrikalarda ve madenlerde, çocuk veya yaşlı olmak üzere insanların ağır koşullarda ve çok uzun saatler çalıştığı bir dönemde, zorbalığa, krallara ve politikacılara karşı duran William Blake'in politik dilini de çok rahat okumuş oluruz. Radikal bir şekilde doğayı kendine referans almış olan sanatçı; onunla bütünleşmenin ve o bütünün bir parçası olmanın muazzam bilgisine sahiptir. Tıpkı modern ekolojistler gibi düşünür. Ona göre doğa, kâr amacı güdülerek vahşice yok edilecek bir meta değil; en küçük birimden en büyük ve en karmaşık yapıya kadar, olağanüstü bir hassas dengeler bütünüdür. "The Tree, which moves some to tears of joy is in the eyes of others only a green thing stands in the way" -Bazısına sevincin gözyaşları olan ağaç, diğerlerinin gözünde yolun ortasında dikilen yeşil bir şey'dir sadece-. Blake için hayal etmenin kendisidir doğa ve sonsuz bir gövdeye sahip olmak için hayal etmek en temel ve en ilahi gerekliliktir. Gravürleri, "Dead Man" filminde Jim Jarmusch'un alegorik anlatımıyla adeta aydınlanır. "Nobody" karakterine "some are born to sweet delight, and some are born to endless night" -Bazıları tatlı neşeye doğar ve bazıları sonsuz geceye- dedirten Blake'in, kendisinden sonra gelen sanatçılara etkisi gözardı edilemeyecek kadar önemlidir. O'nu hayal gücü ve eşsiz tasarımlarından daha fazlası olarak anlamamızı sağlayan şey; bu enstrümanları dahice kullanarak yarattığı ve iç içe geçmiş anlamların oluşturduğu zıtlıklar dünyasına ışık tutmasıdır.

Aldous Huxley'e "Algının Kapıları"nı yazdıran ya da Jim Morrison'ın kurduğu müzik grubuna "The Doors" ismini vermesine ilham olan şey Blake'in, geçmişten günümüze ve

şüphesiz geleceğe de uzanacak olan bu çağdaş ve öngörülü düşünme biçimidir. Gerçeklik ve algı “End of Night” ta, artık modern bir otobanın içinde hareket ederler.

3. SONUÇ

Blake, diğer romantik dönem şairleri gibi; duyguları ve hayal gücünü kullanarak manevi gerçekliğe ulaşabileceğimizi söyler. Şiirin resimlerle birlikte okunuşu ya da başka bir deyişle iki farklı türün birlikte algılanmaya zorlanması çok farklı ve alışılmadık bir retorik oluşumuna da sebep olmuştur. O’na göre bütün insanlar ruhani bir dünyadan gelip, özgür bir ruh olarak doğmalarına karşın; içinde yaşadığı dünya ve sosyal çevrenin sebep olduğu zorunlu biçimlenme sebebiyle özgürlüğünü yitirir. Görünmeyen gerçekliği göstermeye yönelik çabası, insanların belki de bu şekilde özgürlüğe ulaşabileceklerine inanması sebebiyledir. İnsanoğlu kendini ve içinde yaşadığı evreni çözümleyebilmek adına yalnızca “Beş Duyu”ya sahip olup, tamamı fiziksel ve sınırlı olan bu duyu organlarıyla ile yaşamaya mahkumdur. Blake’e göre insan; görmek, dokunmak vesair somut duyuların ötesinde yeteneklerini kullanır içinde yaşamakta olduğumuz somut gerçekliğin ötesindeki kapıları açmayı başarabilirse, ancak o zaman herşeyi sonsuzluk içinde ve bütün çıplaklığıyla görebilir diye düşünmüştür.

